

# ምዕራፍ ስንድ

## ዲሞክራሲያዊ ሥርዓት

**የምዕራፍ ዓላማዎች፣ ይህንን ምዕራፍ ተምረህ/ተምረሽ ስታጠናቅቅ/ስታጠናቅቁ፤**

- የዲሞክራሲያዊ ሥርዓት መሠረታዊ መርሆዎችን ታውቃለህ /ታውቁዎለሽ፤
- የግለሰብና የቡድን ዲሞክራሲያዊና ሰብዓዊ መብቶችን ትገነዘባለህ/ትገነዘቢዎለሽ፤
- የፌደራልና የክልል መንግሥታትን ተግባራት ትረዳለህ/ትረጃለሽ፤
- የመንግሥት የሥልጣን አካላት አወቃቀርን ትገነዘባለህ/ትገነዘቢዎለሽ፤
- ልዩነቶችን አቻችሎ አብሮ የመኖር ጠቀሜታን ትረዳለህ/ትረጃለሽ፤
- ኢትዮጵያ ስክፍራን ሀገሮች ያበረከተችውን አስተዋፅኦ ታውቃለህ/ ታውቁዎለሽ፤

### 1.1 የዲሞክራሲያዊ ሥርዓት መርሆዎች

#### 1.1.1 ነፃ የፖለቲካ ሥልጣን ውድድር

- ነፃ የፖለቲካ ሥልጣን ውድድር ማለት ምን ማለት ነው? ጥቅሙስ ምንድን ነው?

የዲሞክራሲያዊ ሥርዓት አንዱ መርህ ነፃ የፖለቲካ ሥልጣን ውድድር መኖር ነው። ነፃ የፖለቲካ ሥልጣን ውድድር ሲባል በመጀመሪያ ደረጃ የሚያመለክተው የመንግሥት ሥልጣን ለመያዝ ቢያንስ ሁለት እና ከዚያ በላይ የፖለቲካ ፓርቲዎች እንዲሁም ከየትኛውም የፖለቲካ ፓርቲ ያልወገኑ ግለሰቦችም ሕገመንግሥቱን አክብረው ለምርጫው መወዳደር እንደሚችሉ ነው።

ይህም መራጩ ሕዝብ የሚፈልገውን ፓርቲ ወይም ግለሰብ በነፃነት እንዲመርጥ የሚያስችለው ምቹ ሁኔታ መኖሩን ያመለክታል። ሕዝቡ ከምርጫው በፊትም ሆነ በምርጫው ወቅት የፈለገውን እንዳይመርጥ የሚያስፈራው ማንኛውም ለምርጫ አንቅፋት የሚሆን ነገር እንዳይኖር በቂ ጥንቃቄ እና ዝግጅት ይደረጋል።

ሁሉም ተወዳዳሪ ፓርቲዎችም ሆኑ ግለሰቦች መራጩን ሕዝብ ቀርበው ማነጋገር ይችላሉ።

ሆኖም ጠብና ግጭትን የሚጋበዙ ንግግሮች ማድረግ ፈፅሞ ክልክል ነው። ይልቁንም መራጩ ችም ሆኑ ተወዳዳሪዎች እርስ በእርሳቸው መካከል ባለው አንዱ የሌላውን የፖለቲካ አመለካከት ማክበርና መቻቻል ይጠበቅባቸዋል።

### መልመጃ 1

*የሚከተሉትን ጥያቄዎች በአጭሩ መልሱ።*



1. ነፃ የፖለቲካ ሥልጣን ውድድር የዲሞክራሲያዊ ሥርዓት አንዱ መሠረታዊ መርህ የሆነበት ምክንያት ምንድን ነው?
2. ነፃ የፖለቲካ ሥልጣን ውድድር ማድረግ የሚያስፈልገው ስምንድን ነው? ስምንስ ይጠቅማል?

#### 1.1.2 የሕግ የበላይነት

- የሕግ የበላይነት ስንል ምን ማለታችን ነው?
- የዲሞክራሲያዊ ሥርዓት አንዱና ዋናው መሠረታዊ መርህ የሕግ የበላይነት ነው የሚባልበት ምክንያት ምንድን ነው?

የዲሞክራሲያዊ ሥርዓት ሌላው መሠረታዊ መርህ የሕግ የበላይነት ነው። ይህ መርህ የዲሞክራሲያዊ ሥርዓት የሚቆምበት ምስሶ ነው። ምክንያቱም መርሁ ማንኛውም የመንግሥት አካል የሚወስነው ውሳኔ ሕግን መሠረት ያደረገ እንጂ ባለሥልጣኑ በሚፈልገው መልኩ ወይም ከሕግ ውጭ እንዳይሆን ለዜጎች ጥበቃ ስለሚሰጥ ነው። ይህ መርህ ማንኛውም ሰው በሕግ ፊት እኩል መሆኑንም ያረጋግጣል። ይህም በየታ፣ በዘር፣ በሃይማኖት፣ በሃብት፣ በሥልጣን እና በመሳሰሉት ልዩነት ሳይደረግ ሁሉም ሰው እኩል መሆኑን የሚያረጋግጥ ነው። በዲሞክራሲ ሥርዓት ውስጥ ማንኛውም ሰው የመንግሥት ባለሥልጣናትን ጨምሮ ለሕግ ተገዥ ይሆናሉ።

መልመጃ 2

የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።



1. የሕግ የበላይነት የሚገለጹትን ሁለት ምሳሌዎች በመጥቀስ አብራሩ።
2. የሕግ የበላይነት መርህ በተግባር ሥራ ላይ መዋሉ የሚሰጠውን ጥቅም አብራሩ።

1.1.3 ግልጽነትና ተጠያቂነት

ግልጽነት ማለት ምን ማለት ነው? ተጠያቂነትስ?

የዲሞክራሲያዊ ሥርዓት ሦስተኛው መሠረታዊ መርህ በሕዝብ የሚመረጡትም ሆነ በመንግሥት የሚሾሙት ባለሥልጣናት ለሚሠሩት ሥራ ግልጽነትና ተጠያቂነት ያለባቸው መሆኑ ነው። የሚሠሩት ሥራ ሁሉ ለሕዝብ ግልፅ መሆን አለበት። በዚህ መርህ መሠረት፡

1ኛ) ባለሥልጣናት የሚያሳልፉት ውሳኔም ሆነ የሚያከናውኑት ተግባር ሁሉ ለሕዝብ ግልፅ መሆን አለበት። የሚያገለግሉት ሕዝቡን ስለሆነ የተሠጣቸውን ሥልጣን ለግል ጥቅማቸው ማዋል የለባቸውም። በሥልጣናቸው አላግባብ ተጠቅመው ቢገኙ በሕግ ይጠየቃሉ፤ በወንጀልም ሊከሰሱና ሊቀጡ ይችላሉ።

2ኛ) በግልጽነት መርህ መሠረት የሀገርንና የሕዝብን ደህንነት አደጋ ላይ የሚጥሉናቸው ተብለው በምስጢር እንዲያዙ በሕግ ከሚደነገጉ ጉዳዮች በስተቀር፤ ሕዝቡ መንግሥት የሚሠራውንና የሚያደርገውን፤ ስለሀገሩ ተጨባጭ ሁኔታ የማወቅ ወይም መረጃ የማግኘት መብት አለው።

ስለዚህ ባለሥልጣናትም ሆነ ማንኛውም የመንግሥት ሠራተኞች የሚሠሩት ሥራ ሁሉ ለሕዝብ ግልፅ መሆን አለበት። የሚወሰኑት ውሳኔዎች ለምን እንደተወሰኑና ማን እንደወሰናቸው ሕዝቡ ማወቅ አለበት። በሀገር ውስጥ ስለሚከናወነው ማንኛውም ጉዳይ ሕዝቡ ግንዛቤ ሊኖረው ይገባል ማለት ነው።

መንግሥት እያከናወነ ያለውን ተግባር ለሕዝብ ካላሳወቀ ሕዝቡ ያ መንግሥት የሚሠራው ሥራ የሚበጀው ይሁን አይሁን ላይ ገነዘብ ይችላል። ስለዚህም መንግሥት ውክልናውን በትክክል እየተወጣ ቢሆን እንኳን፤ ይኸው ለሕዝብ ግልፅ ባለመሆኑ ሕዝብ በመንግሥት ላይ እምነት ሊያጣ ይችላል። በአጠቃላይ ሁሉም ዜጎች ባለ ሥልጣናትን ጨምሮ ለሚያከናውኑት ተግባር ግልፅና ተጠያቂ መሆን አለባቸው።

መልመጃ 3

የሚከተሉትን ጥያቄዎች በአጭሩ መልሱ።



1. የግልጽነት እና የተጠያቂነት መርህ መገሰጫ የሆኑ ሁለት ምሳሌዎችን አቅርቡ።
2. የግልጽነት እና የተጠያቂነት መርህ ተገባሪ መሆን ያለው ጥቅም ምንድን ነው?
3. የዲሞክራሲያዊ ሥርዓት አንዱ መሠረታዊ መርህ የግልጽነትና የተጠያቂነት መኖር ነው የሚባልበት ምክንያቱ ምንድን ነው? ተወያይቡ።

1.1.4 የብዙሃን ድምፅ የበላይነት እና የአነስተኛው ቁጥር ድምፅ መከበር

- የብዙሃን ድምፅ የበላይነት ማለት ምን ማለት ነው?

የዲሞክራሲያዊ ሥርዓት ሌላው መሠረታዊ መርህ የብዙሃን ድምፅ የበላይነት ነው። የዲሞክራሲ ሥርዓት መገለጫ ከሆኑት ተግባራት ውስጥ፡

- ግልፅ ውይይት፤
- የሐሳብ ልውውጥ፤
- ክርክር ማካሄድ እና
- ለችግሮች ወይም ለልዩነቶች በሰላማዊ መንገድ አልባት መስጠት ይጠቀሳሉ።

ችግሮችን፣ ልዩነቶችን፣ ጥያቄዎችን ወዘተ... በመወያየት፣ ሃሳብ ለሃሳብ በመለዋወጥ፣ በመከራከር፣ በመጨረሻም በመግባባትና በስምምነት መፍታት የዲሞክራሲ ሥርዓት መታወቂያ ነው። ሙሉ በሙሉ በመግባባትና በስምምነት መፍታት



ሲያቅት በድምፅ ብልጫ በመፍታት ውሳኔ ላይ መድረስ የግድ ይሆናል። በልዩነቶቹ ወይም በችግሮቹ ላይ ሰፊና ጥልቅ ውይይት ይካሄዳል፤ ሁሉም ያለ ምንም ፍርሃት ወይም ይሉኝታ የሚያምነውን፣ ትክክለኛ ነው የሚለውን ሃሳብ፣ መፍትሄ፣ መልስ፣ ወዘተ... ያቀርባል፤ ደጋግሞ በመከራከር ለማሳመን ይሞክራል።

በዚህ ዓይነት የሁሉም ሃሳብ በደንብ ከቀረበና ከተደመጠ በኋላ ሁሉም ባንድ ሃሳብ ላይ ሊስማሙ ካልቻሉ የቀረቡት ሃሳቦች ለድምፅ ብልጫ ቀርበው ጥቂቶች ተቃውመው ወይም ድምፅ ሳይሰጡ ሆኖም አብዛኞቹ ከደገፉት የአብዛኛውን ድምፅ ድጋፍ ያገኘው ሃሳብ ይፀድቃል። ይህ አሰራር ነው እንግዲህ የዴሞክራሲ ሥርዓት መርህ ነው የምንለው።

በዚህ ዓይነት መንገድ የተወሰኑ ጉዳዮች ተፈጻሚ ናቸው። አንድ ሃሳብ ውይይት ተደርጎበት በድምፅ ብልጫ ከተወሰነ በኋላ ተወያይተው የአፀደቁት የደገፉትም ሆኑ ድምፅ ያልሰጡት ወይም የተቃወሙት ወገኖች ውሳኔውን ወደ ተግባር መተርጎም ይጠበቅባቸዋል።

በመሠረታዊ መብቶች ላይ የሚወሰኑ ውሳኔዎችን ለምሳሌ ህልውናን፣ ደህንነትን፣ ሰብዓዊ ክብርን፣ የሃሳብ፣ የእምነት፣ የንግግር፣ የፅሁፍ ወዘተ...ነፃነትንና የመሳሰሉትን የሚገድቡ ወይም የሚያሳንሱ ውሳኔዎችን ተግባራዊ አናደርግም በማለት ለመቃወም ይቻላል። በዴሞክራሲ ሥርዓት ይህ የተፈቀደ ነው። አነስተኛ ቁጥር ያለው ወይም ሃሳቡን ያልተቀበለው ወገን መሠረታዊ መብቶቹና ዴሞክራሲያዊ ነፃነቶቹ ሊገደቡበትና ሊሰረዙበት አይገባም። እነዚህ ካልተከበሩ ዴሞክራሲ ሊኖር ስለማይችል የድምፅ ብልጫ ይህንን ሊያጠፋው አይችልም። ይህ አነስተኛ ቁጥር ያለው ወገን መብቱ ከዴሞክራሲ ህልውና ጋር የተሳሰረ ስለሆነ ይህንን በድምፅ ብልጫ ወስኖ ተግባራዊ ማድረግ ዴሞክራሲን ማጥፋት ማለት ነው።

**መልመጃ 4**

**የሚከተሉትን ጥያቄዎች በአጭሩ መልሱ።**



1. የብዙሃን ድምፅ የበላይነት መርህን መገሰጫ በምሳሌ አብራራ።
2. የብዙሃን ድምፅ የበላይነት መርህ ተግባራዊ መሆን ያለው ጥቅም ምንድን ነው?
3. የዴሞክራሲያዊ ሥርዓት አንዱ መሠረታዊ መርህ የብዙሃን ድምፅ የበላይነት ነው የሚባልበት ምክንያቱ ምንድን ነው?

**የሚከተሉትን 4 ጉዳዮች በጥምና አንብቧቸው።**

1. በአንድ የመንግሥት የልማት ድርጅት ውስጥ ሙስና እና ብልሹ አሠራር ነግሷል፤ ሠራተኞች አስተዳደራዊ በደል እየደረሰባቸው ነው፤ ወዘተ... የሚል ጥቆማ ለሥነ ምግባርና ፀረ ሙስና ኮሚሽን በመድረሱ ኮሚሽኑ ምርምራ አካሄደ። በምርመራውም የድርጅቱ የበላይ ሃላፊ እና አስተዳዳሪው ጥፋተኞች መሆናቸውን የሚያሳዩ በቂ መረጃዎች በመገኘታቸው በቁጥጥር ሥር እንዲውሉ ተደረጉ።
2. በአንድ የመንግሥት መ/ቤት ውስጥ የበላይ ሃላፊዎች የሠራተኞችን ሰብዓዊ መብቶች በየጊዜው ይጥሳሉ የሚል መረጃ ለጋዜጠኞች ደረሰ። ጋዜጠኞችም መረጃው ምን ያህል እውነት እንደሆነ ለማጣራት በስልክም በአካልም እየታወቁ ድረስ በመሄድ ያደረጉት መከራ አልተሳካም። ምክንያቱም የመሥሪያ ቤቱ የበላይ ሃላፊዎች ጋዜጠኞችን ለማናገር እንደማይፈልጉና በጉዳዩም ላይ ጋዜጠኞች ምንም እንደማያገባቸው ስለተናገሯቸው ነው።
3. በግንቦት 5ቀን 2000 ዓ.ም እና ግንቦት 12 ቀን 2000 ዓ.ም በተደረገው የማሚያ ምርጫ የተለያዩ ፓርቲዎች ተሳትፈዋል። መራጩ ሕዝብም የፈለገውን ያመነበትን ለመምረጥ በነፃና በሰላማዊ መንገድ ድምፁን ሲሰጥ ውሏል።



4. የአንድ መንደር ነዋሪዎች መብራትና የቧንቧ ውሃ ለማስገባት ገንዘብ አሰባሰቡ። የተሰበሰበው ገንዘብ ግን መብራት ወይም ውሃ ብቻ ማስገባት የሚችል ነው። ስለዚህ አንዱን መርጠው ማስገባትና ሌላውን በሚቀጥለው ዓመት እንደገና ገንዘብ ሰብስበው ማስገባት እንዳለባቸው አመኑ። ሆኖም የትኛው ይቅደም እሚለው ላይ መስማማት አልቻሉም። የተወሰነው ውሃ ይቅደም ሲል የተወሰነው መብራት በማለቱ በድምፅ ብልጫ ለመወሰን ተስማሙ። በዚህም መሠረት ከ520 ሰዎች ውስጥ ውሃ ይቅደም ያሉት 130 ብቻ ሲሆኑ 390ዎቹ መብራት እንዲቀድም በመፈለጋቸው በዚህ ዓመት መብራት እንዲገባ በሰላማዊ መንገድ በድምፅ ብልጫ ወሰኑ።

**መልመጃ 5**

**?** *ከላይ ያነበባችኋቸውን እያንዳንዳቸውን ጉዳዮች ከዚህ ቀጥሎ የቀረቡትን ጥያቄዎች መሠረት በማድረግ ተወያዩ ባቸው፤*

1. ከአራቱ የዴሞክራሲ ሥርዓት መርዎች ውስጥ የትኛውን የበሰጠ ይመሰክታል?
2. መርዎው በአገባቡ ተተገብረ ወይስ ተጣለ?
3. መርዎው ተጥሷል የሚል ምሳክ ካለ ምን መደረግ ነበረበት?

**1.2 ሰብዓዊና ዲሞክራሲያዊ መብቶች**

**1.2.1 የግለሰብ ሰብዓዊ መብቶች**

- የግለሰብ ሰብዓዊና ዲሞክራሲያዊ መብቶች ከሚባሉት ውስጥ ሁለቱን ጥቀሱ።

**ሀ) በሕይወት የመኖር መብት፤**  
 ሰው ሌሎችን መብቶቹንና ነገነቶቹን ከመጠየቁ በፊት አስቀድሞ እርሱ ራሱ በሕይወት መኖር ይገባዋል። በሕይወት የመኖር መብት ዋናና መሠረታዊ መብት ነው የሚባለውም ለዚህ ነው።  
 ሕይወት ለአንድ ጊዜ የሚኖር እንጂ እንደፈለጉ መሄድና መምጣት የሚቻልበት መንገድ አይደለም። በመሆኑም የሰው ሕይወት እንደ ቀላል ነገር ሊታይ አይገባም። ማንም ሆነ ማን ሕይ

ወትን ሊሰጥ አይችልም፤ ሊሰጥ የማይችለውን ደግሞ መውሰድ አይገባውም፤ በመሆኑም የሰው ሕይወት ክቡርና ክፍተኛ ግምት የሚሰጠው ነገር ነው።

ቢሆንም በሕግ የተከለከሉ ድርጊቶችን መፈፀም፤ በተለይ የሌሎችን ሕይወት ሆን ብሎ ማጥፋት፤ ሕብረተሰቡን በጣም ክፍተኛ አደጋ ላይ የሚጥል ወንጀል መፈፀም በሕይወት የመኖር መብትን ያሳጣል። ምክንያቱም በፈፀመው ድርጊት በሕግ የሞት ቅጣት ሊፈፀምበት ስለሚችል ነው።

**ለ) በአካል ላይ ጉዳት እንዳይደርስ የመጠበቅ መብት፤**

ይህ መብት በሕይወት ከመኖር መብት የሚመነጭ መብት ነው። በሕይወት የመኖር መብት ተከብሮ የአካል ደህንነት መብት ካልተጠበቀ ትርጉም የለውም። በአካል ላይ ኢሰብአዊ ድርጊቶች እየተፈፀሙበት መኖር የሚፈልግ ሰው የለም። ስለዚህ የአካል ስቃይና ጉዳት የሌለበት ሕይወት ለሰው ልጆች በሕይወት እንደመኖር ሁሉ አስፈላጊ ነው።

**ሐ) ከሕግ ውጭ ያለመያዝ፤ ያለመከሰስና ያለመታሠር መብት፤**

ይህ መብት ማንኛውም ሰው በሕግ ከተደነገገው ሥርዓት ውጭ ክስ ሳይቀርብበት ወይም ሳይፈረድበት መያዝም ሆነ መታሰር እንደሌለበት የሚያሳይ ነው። በዚህ መሠረት ማንም ሰው ያለበቂ ማስረጃና በፅሁፍ ከተደገፈ የፍርድ ቤት ትዕዛዝ ውጭ ሊያዝ አይገባም።

**መልመጃ 6**

**የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።**

- ?**
1. የግለሰብ ሰብዓዊ መብቶች መከበር ሰሰው ልጅ ምን ያህል አስፈላጊና ጠቃሚ ነው?
  2. ሰብአዊ መብቶች በአገባቡ እንዲከበሩ ሳችሁ ከእናንተ የሚጠበቀው ሚና ምን ድን ነው?

### 1.2.2 የቡድን ሰብዓዊ መብቶች

- የቡድን ሰብዓዊ መብቶች ከሚባሉት ውስጥ ሁለቱን ጥቀሱ።

#### ሀ) የእኩልነት መብት፤

የእኩልነት መብት ከመሠረታዊ መብቶች ውስጥ አንዱ ነው። የእኩልነት መብት በእኩል ዐይን መታየት ነው። የተለያዩ ብሄሮች፣ ብሔረሰቦችና ሕዝቦች በአንድ ላይ በሚኖሩበት አገር የእኩልነት መብት መረጋገጥ የቡድን ሰብዓዊ መብቶችን እንዲከበሩ ያገለግላል። ይህም ለሠላም፣ ለዕድገትና ለዴሞክራሲያዊ ሥርዓት ግንባታ መፋጠን አስተዋጽኦ ያበረክታል።

#### ለ) የሃይማኖት፣ የእምነትና የአመለካከት ነፃነት፤

የሃይማኖት፣ የእምነትና የአመለካከት ነፃነት ማለት የፈለጉትን ሃይማኖት ወይም እምነት የመቀበልና የመከተል ነፃነት ማለት ነው።

የሃይማኖት እና የእምነት ነፃነት የሕዝብን ደህንነት፣ ሠላምን፣ የሴቶች ሰዎችን መሠረታዊ መብቶች ለማስከበር በሚወጡ ሕጎች ገደብ ሲጣልበት ይችላል።

ማንም ሰው ከፍላጎቱ ውጭ የትኛውንም ሃይማኖት ወይም አምልኮ ለመከተል አይገደድም። ለምሳሌ ሕፃናት ወደ አንድ የተወሰነ የሃይማኖት ትምህርት ቤት እንዲገቡ ሊገደዱ አይገባም።

**መልመጃ 7**

የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።



1. የቡድን ሰብዓዊ መብቶች መከበር ያለውን ጠቀሜታ አብራሩ።
2. በቡድን ሰብዓዊ መብቶች ላይ ገደብ ሲጣልባቸው ይችላል? ስምን?

### 1.2.3 የግለሰብ ዲሞክራሲያዊ መብቶች

- የግለሰብ ዲሞክራሲያዊ መብቶች የሚባሉትን ጥቀሱ።

#### ሀ) አመለካከትንና ሃሳብን በነፃ የመያዝና የመግለፅ መብት፤

አመለካከትንና ሃሳብን በነፃ የመያዝና የመግለፅ መብት ለሰው ልጅ ሕይወትና ህልውና መሟላትና ለሰብዕናው መዳበር አስፈላጊና መሠረታዊ ከሆኑት መብቶች አንዱ ነው።

ይህ መብት የራስን ሃሳብና አመለካከት የመግለፅ ብቻ ሳይሆን እኛ የምንፈልገውን ማንኛውንም መረጃ የመጠየቅና የማግኘት መብትንም የሚያጠቃልል ነው።

ስለዚህ ማንኛውም ሰው በሀገር ውስጥም ሆነ ከሀገር ውጭ ወሰን ሳይደረግበት በቃልም ሆነ በፅሁፍ ማንኛውንም ዓይነት መረጃና ሀሳብ መሰብሰብ እና ማሰራጨት ይችላል ማለት ነው።

አመለካከትንና ሃሳብን በነፃ የመግለፅ መብት የሀገርን ደህንነት የሰውን ክብርና መልካም ስም ለመጠበቅ ሲባል ሕጋዊ ገደብ ሲጣልበት ይችላል።

#### ለ) የመዘዋወር ነፃነት፤

ይህ መብት በሀገር ውስጥ የመዘዋወር፣ ወደ ውጭ ሀገር የመሔድና የመመለስ፣ በፈለጉበትና በመረጡበት ስፍራ የመኖርን መብት የሚያካትት ነው። በአንድ ስፍራ ወይም አካባቢ እንዲኖር የተገደበ ሰው የመዘዋወር ነፃነት የለውም። በእንደዚህ ዓይነት ሁኔታ የሚኖር ሰው በአብዛኛው አስረኛ ወይም ከአስረኛ የማይሻል ነው ለማለት ይቻላል።

**መልመጃ 8**

የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።



1. የግለሰብ ዲሞክራሲያዊ መብቶች መከበር ሰው ልጅ ምን ያህል አስፈላጊ እና ጠቃሚ እንደሆነ አብራሩ።
2. በእነዚህ መብቶች በአግባቡ ለመጠቀም ከእናንተ የሚጠበቀው ምንድን ነው?
3. በእነዚህ መብቶች ላይ ገደብ ሲጣልባቸው ይችላል? ስምን?



1.2.4 የቡድን ዲሞክራሲያዊ መብቶች

- የቡድን ዲሞክራሲያዊ መብቶች የሚባሉትን ጥቀሱ።

ሀ) የብሔሮች፣ የብሔረሰቦችና የሕዝቦች ራስን በራስ የማስተዳደር መብት፣

የዜጎች መብቶች እንደሆኑ ከሚገለፁትና ሕዝቦችን የሚመለከቱ ናቸው ተብለው ከሚገለፁት መብቶች መካከል አንዱ የብሔሮች፣ ብሔረሰቦችና እና ሕዝቦች የራስን እድል በራስ የመወሰን መብት ነው። ይህ መብት ህዝቦች በፍላጎታቸው በአንድነት እንዲኖሩ የሚያስችላቸው መብት ነው።

ይህ መብት ብሔሮች፣ ብሔረሰቦችና ሕዝቦች ራሳቸውን የማስተዳደር፣ ባህልና ቋንቋቸውን የማሳደግና ከፈለጉም የራሳቸውን ነፃ አስተዳደር የመመሥረት መብት መጠቀምን ሁሉ ያጠቃልላል። ከዚህ በተጨማሪ ለሕዝቡ የተረጋገጠለት ሌላው መብት በዴሞክራሲያዊ መብቱ ተጠቅሞ የመረጣቸውን የመንግሥት ባለሥልጣናት የመቆጣጠርና በእነሱ ላይ እምነት ባጣና አያስፈልጉኝም ባለበት ጊዜ ከሥልጣን በማውረድ በሌሎች የመተካት መብት ነው። ሕዝቡ ይህንን መብቱን ለመጠቀም የሚያግደው ነገር መኖር የለበትም።

ለ) የመደራጀት፣ የመሰብሰብ፣ ሠላማዊ ሰልፍ፣ የማድረግ እና አሴቱታ የማቅረብ መብት፣

የዜጎች ዲሞክራሲያዊ መብቶች መሰብሰብን፣ መደራጀትን፣ ሠላማዊ ሰልፍ በማድረግ ተቃውሞ መግለፅን ያጠቃልላሉ።

እነዚህ መብቶች መሠረታዊና ክፍተኛ ግበት የሚሰጣቸው ናቸው። ሰዎች ለሕይወታቸው የሚያስፈልጋቸውን ለማሟላት በተለያዩ አቅጣጫዎች ተሰባስበውና ተደራጅተው የጋራ ችግሮቻቸውን በሕብረት መፍታት ይኖርባቸዋል።

ማንኛውንም ሰው ካለፍላጎቱ የየትኛውም ድርጅት አባል እንዲሆን ማስገደድ አይቻልም። የመሰብሰብ፣ የመደራጀት፣ ሠላማዊ ሰልፍ የማድረግ መብቶችና ነፃነቶች የሌሎችን መብቶችና ነፃነቶች የሚጋፉ መሆን የለባቸውም። በሕገ መንግሥትና በሌሎችም የሀገሪቱ ሕጎች ውስጥ የሰፊ

ራትን መብቶች ለመጣስ የሚደረግ መደራጀት ተቀባይነት የለውም።

የመደራጀት፣ የመሰብሰብ፣ ሠላማዊ ሰልፍ የማድረግ መብት የዜጎች ደህንነት ክብርና መልካም ስም ስመጠበቅ፣ የጦርነት ቅስቀሳዎችን እንዲሁም ሰብዓዊ ክብርን የሚነኩ የአደባባይ መገሰጫዎችን ስመከላከል ሲባል ሕጋዊ ገደብ ሲጣልበት ይችላል።

ሐ) የሕዝብ ሉዓላዊነት፣

የሕዝብ ሉዓላዊነት ማለት የአንድ ሀገር ሕዝቦች የሥልጣን ምንጭና ባለቤት ናቸው ማለት ነው። የሕዝብ ሥልጣን በሕግ ተደንግጎ የሚሰጥ ሳይሆን ከራሱ ከሕዝቡ የሚመነጭ ነው። የሕዝብ ሉዓላዊነት አለ ለማለት የምንችለው ሕዝቡ የራሱን ዕድል በራሱ መወሰን ሲችል፣ የሚያስተዳድሩትን ተወካዮቹን መምረጥ ሲችል፣ በፈለገ ጊዜ ደግሞ ከሥልጣን ማውረድ ሲችል ነው። የሕዝቦች ሉዓላዊነት መረጋገጥ ከምንም በላይ ለሁሉም የሰብዓዊና የዴሞክራሲያዊ መብቶች መክበር ወሳኝ ነው።

መልመጃ 9

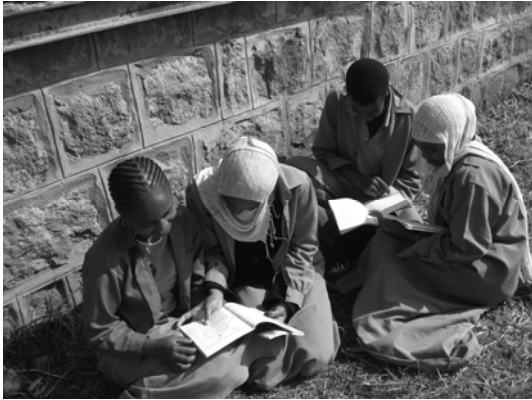
የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።

1. የቡድን ዲሞክራሲያዊ መብቶች መክበር ሰሰው ልጅ ምን ያህል አስፈላጊ እና ጠቃሚ እንደሆነ አብረሩ።
2. በእነዚህ መብቶች በአግባቡ ስመጠቀም ከእናንተ የሚጠበቀው ምንድን ነው?
3. በእነዚህ መብቶች ሳይ ገደብ ሲጣልባቸው ይችላል? ስምን?



### 1.3 ልዩነቶችን ማቻቻል

#### 1.3.1 ልዩነቶችን ማቻቻል አብሮ ለመኖር ያለው ጠቀሜታ



ሥዕል 1.1 ክርስቲያንና ሙስሊም ተማሪ ባደኛዎች በአንድ ላይ ሲያጠኑ

1. ከላይ ያለውን ሥዕል በሚገባ ተመልከቱ። በልጆቹ መካከል የሚታዩ ቢያንስ ሦስት ልዩነቶችን አውጡ።
2. ሥዕሉ ምንን ያመለክታል? ምንስ ተገነዘባችሁ?

#### ከራሳችን ባደኛዎች፤

ወልደ ገብርኤል የኦርቶዶክስ ሃይማኖት ተከታይ ሲሆን ሌላው የካቶሊክ ሃይማኖት ተከታይ ናት። ሐሰን እና ሐዋ ደግሞ የእስልምና ሃይማኖት ተከታዮች ናቸው። እነዚህ አራት ባደኛዎች የፖለቲካ ክፍል ተማሪዎች ሲሆኑ በጣም የሚዋደዱ ባደኛዎች ናቸው። ክፍል ውስጥም ሆነ ከክፍል ውጭ በጭራሽ አይለያዩም። አብረው ያጠናሉ፣ አብረው ይጫወታሉ። ባደኝነታቸው በጣም ጥብቅ በመሆኑ ወላጆቻቸውን አስተዋውቀው በቤተሰብ ደረጃም ይጠያያቃሉ።

እነዚህ ባደኛዎች በትምህርታቸውም ጥሩ ውጤት ለማምጣት ከፍተኛ ጥረት ያደርጋሉ። ቅዳሜና እሁድ የጥናት ፕሮግራም አዘጋጅተው በየተራ አንደኛቸው ቤት እየተገናኙ ያጠናሉ። ወላጆቻቸውም ጥናቱ እነሱ ቤት የሆነ ቀን ቁርስ፣ ምሣ፣ ሻይ እያዘጋጁ ያስተናግዷቸዋል።

ከዚህ በተጨማሪ የክርስቲያኖች የሃይማኖት በዓላት ገና፣ ጥምቀት፣ ፋሲካ በመጣ ቁጥር ሃሰን እና ሃዋ ከወላጆቻቸው ጋር እን ሐሰን እና እን ወልደ

ገብርኤል ቤት ሄደው እንኳን አደረሳችሁ በማለት መልካም ምኞታቸውን ይገልጹላቸዋል። በተመሳሳይ መልኩ የሙስሊሞች በዓላት ኢድ፣ መውሊድና አረፋ በመጡ ቁጥር ሐሰንና ወልደ ገብርኤል ከወላጆቻቸው ጋር እን ሐሰን እና እን ሐዋ ቤት ሄደው እንኳን አደረሳችሁ በማለት መልካም ምኞታቸውን ይገልጹላቸዋል።

የእነዚህ አራት ልጆች የባደኝነት ፍቅር በጣም ጠንካራ በመሆኑ እና ምን ጊዜም ሳይለያዩ አብረው በመዋላቸው የአንድ ቤተሰብ አባላት ይመስላሉ።

ወላጆቻቸውም ሁሉንም ልጆች እንደራሳቸው ልጆች በመመልከት እንክብካቤ ያደርጉላቸዋል። ይህ ግንኙነት አያደገ ሄዶ የልጆቹ ወላጆችም በክፉም ሆነ በደጉ የሚጠያየቁ፣ በችግር ጊዜም የሚረዳዱ ጥብቅ ዘመዳሞች ሆኑ።

#### መልመጃ 10

ከላይ የቀረበውን ምንባብ መሠረት በማድረግ የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።



1. ከራሳችን ባደኛዎች ተግባር ምን ተማራችሁ?
2. ከራሳችን ባደኛዎች ቤተሰቦች ምን ተገነዘባችሁ?
3. እንደ ከራሳችን ባደኛዎች ያለ ፍቅር ያላቸው ባደኛዎች ታውቃላችሁ? የምታውቁ ከሆነ በአጭሩ በፅሁፍ ግለጹ።

ልዩነቶችን ማቻቻል አብሮ ለመኖር ያለው ጠቀሜታ ከፍተኛ ነው። ምክንያቱም ልዩነቶችን ማቻቻል በየትኛውም ቦታና በማንኛውም ጊዜ ለግለሰብም ሆነ ለቤተሰብ ብሎም ለጎብኪት ሰላም ምን፣ ፍቅርን፣ እና መተሳሰብን ስለሚያሰፍን ነው።

ቤተሰብ የሕብረተሰብ ንዑስ ክፍል ነው። የአንድ ቤተሰብ አባላት የተለያዩ እምነት፣ አመለካከት እና ዝንባሌ ሊኖራቸው ይችላል። እነዚህ ልዩነቶች እንደተጠበቁ ሆነው በሰላምና በፍቅር ለመኖር የሚችሉት ልዩነቶቻቸውን ማቻቻል ሲችሉ ነው። ልዩነቶችን ማቻቻል ደግሞ የቤተሰብ አባላት በመካከላቸው ያሉትን ልዩነቶች በወንድማማችነት እና በእህትማማችነት እንዲሁም በመግባባት መንፈስ አክብረው እንዲቀበሉ ያደርጋቸዋል። የቤተሰብ አባላት እርስበርሳቸው አንዱ



የሌላውን ልዩነት በአክብሮት መቀበላቸው በሠላም እና በፍቅር አብረው እንዲኖሩ ያስችላቸዋል።

በሕብረተሰቡ ውስጥ ደግሞ ልዩነቶችን ማቻቻል የእርስ በእርስ ግንኙነት እንዲቆይ እና በጋራ መሥራት እንዲኖር ያስችላል። በሕብረተሰቡ አባላት መካከል ፀብ እና ግጭት እንዳይፈጠር ተቀራርቦ መነጋገር፣ መወያየት እና መደራደር ብሎም አለመግባባቶችን በሠላማዊ መንገድ መፍታት እንዲችሉ ይረዳል።

ልዩነቶችን ማቻቻል ሕብረተሰቡ በልዩነቶች ውስጥ አንድነት ፈጥሮ በሠላምና በፍቅር አብሮ መኖር እንዲችል ያደርጋል። አንድነት ፈጥሮ በሠላምና በፍቅር አብሮ መኖር መቻል ደግሞ ማሕበራዊና ኢኮኖሚያዊ ጠቀሜታዎች አሉት።

መልመጃ 11

የሚከተሉትን ጥያቄዎች ተወያይባቸው።



- 1. ልዩነቶችን ማቻቻል ማለት ምን ማለት ነው?
- 2. ከሲሎች ጋር ብዙ ልዩነቶች እያሰኘ በሰላም አብረን ለመኖር የምንችለው እንዴት ነው?
- 3. በሠላምና በፍቅር አብሮ መኖር ምን ጠቀሜታዎች አሉት?

1.4 የመንግሥት ተግባራት

1.4.1 የኢትዮጵያ የፌደራል መንግሥት ተግባራት

- ከኢትዮጵያ የፌደራል መንግሥት ተግባራት ውስጥ ቢያንስ ሦስቱን ጥቀሱ።

የኢትዮጵያ የፌደራል መንግሥት የሚያከናውኗቸው በርካታ ተግባራት አሉት። ዋና ዋናዎቹ የሚከተሉት ናቸው፡-

- ሀ) ሕገመንግሥቱን ይጠብቃል ይከላከላል፤
- ለ) የሀገሪቱን አጠቃላይ የኢኮኖሚ፣ የማሕበራዊና የልማት ፖሊሲ፣ ስትራቴጂና ዕቅድ ያወጣል፤ ያስፈፅማል፤
- ሐ) የሀገርና የሕዝብ የመከላከያና የደህንነት እንዲሁም የፌዴራል መንግሥት የፖሊስ ኃይል ያደራጃል፤ ይመራል፤

- መ) ብሔራዊ ባንክን ያስተዳድራል፤ ገንዘብ ያትማል፤ ይበደራል፤ የውጭ ምንዛሪና የገንዘብ ልውውጥን ይቆጣጠራል። ክልሎች ከውስጥ ምንጮች ስለሚበደሩ ሩብት ሁኔታ ሕግና መመሪያ ያወጣል፤
- ሠ) የውጭ ግንኙነት ፖሊሲን ይወስናል፤ ፖሊሲውንም ያስፈፅማል፤ ዓለም አቀፍ ስምምነቶችን ይዋቀላል፤ ያፀድቃል፤
- ረ) የአየር፣ የባቡር፣ የባሕር መጓጓዣ፣ የፖስታና የቴሌኮሙኒኬሽን አገልግሎቶች እንደዚሁም ሁለት ወይም ከሁለት በላይ ክልሎችን የሚያገናኙ አውራ መንገዶችን ያስፋፋል፤ ያስተዳድራል፤ ይቆጣጠራል፤
- ሰ) ወደ ሀገር የመግቢያና የመውጫ ጉዳዮችን ስለስደተኞችና ስለ ፖለቲካ ጥገኝነት ይወስናል፤ ይመራል።

(የኢ.ፌ.ዴ.ሪ ሕገ መንግሥት አንቀጽ 51)

መልመጃ 12

የሚከተለው ጥያቄ ላይ ተወያይ።



- 1. ከፌደራል መንግሥት ዋና ዋና ተግባራት ውስጥ ቢያንስ ሁለቱን ምረጡና ስምን የፌደራል መንግሥት ተግባራት እንደሆኑና የክልል መንግሥታት ተግባራት ሲሆኑ የማይችሉበትን ምክንያት እያነሳችሁ ተወያይ።

1.4.2 የክልል ብሔራዊ መንግሥታት ተግባራት

- ከክልል ብሔራዊ መንግሥታት ተግባራት ውስጥ ቢያንስ ሦስቱን ጥቀሱ።

የክልል ብሔራዊ መንግሥታት የሚያከናውኗቸው በርካታ ተግባራት አሏቸው። ዋና ዋናዎቹ የሚከተሉት ናቸው፡-

- ሀ) ራስንበራስ ማስተዳደርን ዓላማ ያደረገ ክልላዊ መስተዳደር ያዋቅራሉ፤ የሕግ የበላይነት የሰፈነበት ዴሞክራሲያዊ ስርዓት ይገነባሉ፤
- ለ) የክልል ሕገመንግስትና ሌሎች ሕጎችን ያወጣሉ፤ ያስፈጽማሉ፤



- ሐ) የክልሉን የኢኮኖሚ የማሕበራዊና የልማት ፖሊሲ ስትራቴጂና ዕቅድ ያወጣሉ፤ ያስፈጽማሉ፤
- መ) የፌዴራሉ መንግሥት በሚያወጣው ሕግ መሠረት መሪና የተፈጥሮ ሀብትን ያስተዳድራሉ፤
- ሠ) ለክልሉ በተወሰነው የገቢ ምንጭ በክልል ደረጃ ግብርና ታክስ ይጥላሉ፤ ይሰበስባሉ፤ የክልሉን በጀት ያወጣሉ፤ ያስፈጽማሉ።
- ረ) የክልሉን መስተዳድር ሠራተኞች አስተዳደርና የሥራ ሁኔታዎች በተመለከተ ሕግ ያወጣሉ፤ ያስፈጽማሉ፤ ሆኖም ለአንድ የሥራ መደብ የሚያስፈልጉ የትምህርት፣ የሥልጠናና የልምድ መመዘኛዎች ከአጠቃላይ የሀገሪቱ መመዘኛዎች ጋር የተቀራረቡ መሆናቸውን የማረጋገጥ ኃላፊነት ይኖርባቸዋል።
- ሰ) የክልሉን የፖሊስ ኃይል ያደራጃሉ፤ ይመራሉ፤ የክልሉን ሠላምና ፀጥታ ያስጠብቃሉ።

በተጨማሪ ተጠሪነታቸው ለፌዴራል መንግሥቱ ነው።

አዲስ አበባ የፌዴራል መንግሥቱ መቀመጫና የሀገሪቱ ዋና ከተማም ናት። ከተሞች የአስተዳደር እርከኖች አሉዋቸው። ለምሳሌ በአዲስ አበባ በከተማ ደረጃ የከተማው ምክር ቤት፣ ዝቅብሎ የክፍለ ከተማ ምክር ቤቶች፣ ከዚያም የቀበሌ ምክር ቤቶች አሉ። ምክር ቤቶቹን የሚመሩ የሥራ አስፈጻሚዎች አሉ።

**የቡድን ሥራ፣**

ከመምህራችሁ ጋር በመነጋገር በምትመሠርቱት ቡድን በመሆን በዕጣ የሚደርሳችሁን

- ሀ) የፌዴራል መንግሥት ተግባራት፤
- ለ) የክልል መንግሥታት ተግባራት ወይም
- ሐ) አዲስ አበባ እና ድሬዳዋ ተጠሪነታቸው ለፌዴራል መንግሥት የሆነበትን ምክንያት በተመለከተ ማብራሪያ አዘጋጅና አቅርቡ።

**መልመጃ 13**

**የሚከተለው ጥያቄ ላይ ተወያዩ።**



ከክልል መንግሥት ዋና ዋና ተግባራት ውስጥ ቢያንስ ሦስቱን ምረጡና ሰምን የክልል መንግሥት ተግባራት እንደሆኑ፣ የፌደራል መንግሥት ተግባራት ሲሆኑ የማይችሉበት ምክንያት ምን እንደሆነ ተወያዩበት።

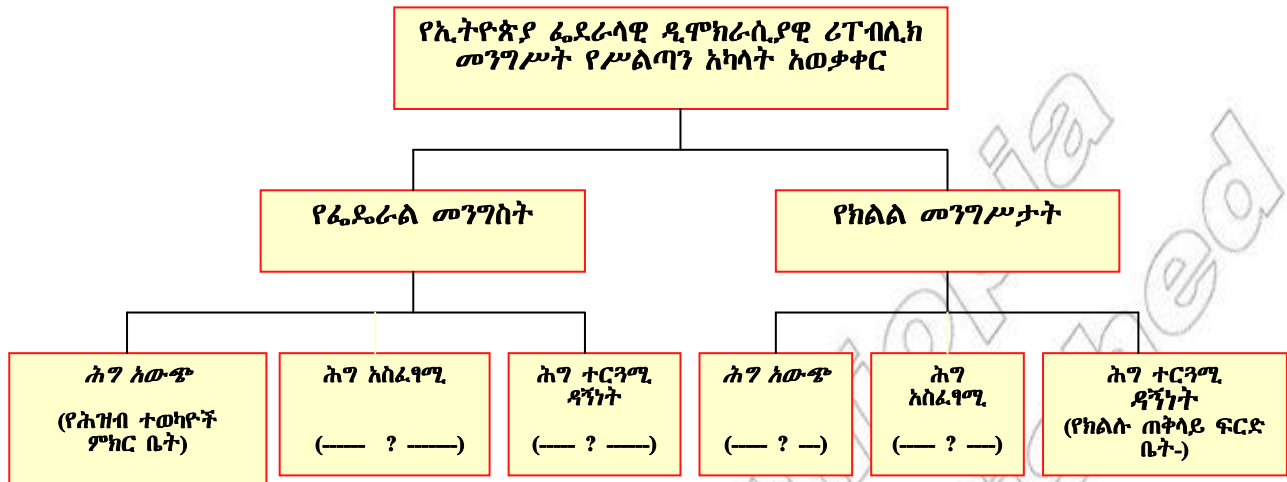
**1.4.3 የከተማ አስተዳደርና ተጠሪነት**

- የከተማ አስተዳደር ማለት ምን ማለት ነው?

በየክልሉ እራሳቸውን በራሳቸው የሚያስተዳድሩ ሕጋዊ እውቅና የተሰጣቸው ከተሞች አሉ። ከተሞች ተጠሪነታቸው ለመረጣቸው ሕዝብ ሆኖ የራሳቸው ምክር ቤቶች አሉዋቸው። ከዚህም በላይ የሥራ አስፈጻሚዎች ያሉዋቸው ሲሆን፣ በሥራ አስፈጻሚዎቹ የተመረጡ ከንቲባዎች የከተሞቹን የለትተለት ሥራ ይመራሉ። የአዲስ አበባና የድሬዳዋ ከተሞች ከመረጣቸው ሕዝብ

**1.5 የኢትዮጵያ ፌደራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ መንግሥት የሥልጣን አካላት**

- ከዚህ በታች ያለውን ሥዕል ደብተራችሁ ላይ ገልብጡና በተሰጡት ምሳሌዎች መሠረት በቅንፍ ውስጥ ያሉት የጥያቄ ምልክቶች የሚወክሏቸውን የኢትዮጵያ ፌደራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ መንግሥትን የሥልጣን አካላት አስፍሩ።



ምዕራፍ 1.2 የኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ መንግሥት የሥልጣን አካላት

የኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ መንግሥት ሦስት የሥልጣን አካላት አሉት። በተመሳሳይ መልክ የክልል መንግሥታትም ሦስት የሥልጣን አካላት አሏቸው። እነሱም ሕግ አውጪው፣ ሕግ አስፈጻሚው እና ሕግ ተርጓሚው ናቸው።

**1.5.1 ሕግ አውጪ**

ሕግ አውጪው የፌዴራሉ መንግሥት ከፍተኛ የሥልጣን አካል ሲሆን እሱም የፌዴራሉ መንግሥት የሕዝብ ተወካዮች ምክር ቤት ነው። የክልል መንግሥት ከፍተኛው የሥልጣን አካል የክልል ምክር ቤት ነው። በፌዴራል ደረጃ ሕግ አውጪው የሕዝብ ተወካዮች ምክር ቤት ነው። በክልል ደግሞ ሕግ አውጪው የክልል ምክር ቤት ነው። በዚህም መሠረት የሕግ አውጪው ተግባር በሀገሪቱና በክልሎች ተግባራዊ ሊሆኑ የሕዝቡን ሰላምና ፀጥታ ሊያስከብሩና ሊያስጠብቁ የሚችሉ ሕጎችን ማውጣትና ማፅደቅ ነው። ሕጎቹም አዋጆች፣ ደንቦችና መመሪያዎች ወዘተ... ሊሆኑ ይችላሉ።

**1.5.2 ሕግ አስፈጻሚ**

በፌዴራል ደረጃ ሕግ አስፈጻሚው የሚኒስትሮች ምክር ቤት ነው። በክልል ደረጃ ደግሞ ሕግ አስፈጻሚው የክልል መስተዳድር ነው። የሕግ አስፈጻሚው ዋና ተግባራት ሕግ አውጪው የሚያወጣቸውን ሕጎች ተፈጻሚ ማድረግ ነው። በዚህ መሠረት ሕጎቹ በትክክልና በአግባቡ በሥራ ላይ እንዲውሉ ያደርጋል። እነዚህንም ተግባራት ለማከናወን ልዩ ልዩ የሚኒስትሮች መሥሪያ ቤቶችን፣ የፖሊስ ሃይል፣ የዐቃቤ ሕግ መሥሪያ ቤቶችና የማረሚያ ቤቶችን ያዋቅራል። ሥራቸውንም ይከታተላል። በፌዴራል ደረጃ ዋናው አስፈጻሚ በጠቅላይ ሚኒስትሩ ይመራል። በክልል ደረጃ ደግሞ ዋናው አስፈጻሚ በክልሉ ፕሬዝዳንት ይመራል።

በፌዴራል ደረጃ ሕግ ተርጓሚው የፌዴራሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሆኖ በውስጡም በየደረጃው የተዋቀሩ ፍርድ ቤቶችን ያጠቃልላል። በክልል ደግሞ ሕግ ተርጓሚው የክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሆኖ በሥራም በየደረጃው የተዋቀሩ ፍርድ ቤቶችን ያጠቃልላል። ይህ አካል በሕግ አውጪውም ሆነ በሕግ ተርጓሚው የወጡ ሕጎችን በመተርጎም በሀገሪቱ ውስጥ የሚፈለገው ሰላምና ፀጥታ እንዲሰፍን የሚያግዝ ነው። የሕግ ተርጓሚው ዋና ተግባር በሕጉ መሠረት የዳኝነት አገልግሎት መስጠት ነው።

**1.5.3 ሕግ ተርጓሚ**

በፌዴራል ደረጃ ሕግ ተርጓሚው የፌዴራሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሆኖ በውስጡም በየደረጃው የተዋቀሩ ፍርድ ቤቶችን ያጠቃልላል። በክልል ደግሞ ሕግ ተርጓሚው የክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሆኖ በሥራም በየደረጃው የተዋቀሩ ፍርድ ቤቶችን ያጠቃልላል።

ይህ አካል በሕግ አውጪውም ሆነ በሕግ ተርጓሚው የወጡ ሕጎችን በመተርጎም በሀገሪቱ ውስጥ የሚፈለገው ሰላምና ፀጥታ እንዲሰፍን የሚያግዝ ነው። የሕግ ተርጓሚው ዋና ተግባር በሕጉ መሠረት የዳኝነት አገልግሎት መስጠት ነው።



ከላይ እንደተገለጸው በዴሞክራሲያዊ ሥርዓት ሕግን የማውጣት፣ ሕግን የማስፈጸምና ዳኝነት የመስጠት ተግባራት በተለያዩ ተቋማት ይካሄዳል። ከዚህም በላይ በዚህ የሥልጣን ክፍፍል አንዱ አካል በሌላው የሥልጣን ክልል ውስጥ ጣልቃ እንዳይገባና ሁሉም በየራሱ የሥልጣን ገደብ ውስጥ የተጣለበትን ኃላፊነትና ግዴታ እንዲወጣ የሚያደርግ መርህ ነው። የመንግሥት ሥልጣን በሦስት የተከፋፈለበት ዋናው ምክንያት ሥልጣን አንድ ቦታ ላይ እንዳይከማች ለማድረግና አምባገነንነትን ለመከላከል ነው።

ይህ መርህ ፍርድ ቤቶች፣ ሕግ አውጭ ምክር ቤቶችና ሕግ አስፈጻሚ ተቋማት አንዳቸው በሌላው ሕጋዊ ሥልጣን ላይ ጣልቃ ሳይገቡ እየተጠባበቁ በሕገመንግሥቱ መሠረት የተጣለባቸውን ኃላፊነት እንዲወጡ ያስችላል። ይህም ሥልጣን በአንድ አካል ላይ ብቻ እንዳይከማችና አምባገነንነት እንዳይሰፍን ይከላከላል።

**መልመጃ 14**

**?** በሚከተለው ጥያቄ ላይ ተወያዩ፡፡  
 በዴሞክራሲያዊ ሥርዓት ውስጥ ሦስት የመንግሥት የሥልጣን ስካላት እንዲኖሩ ስምን አስፈላጊ?

**1.6 የኢትዮጵያ የውጭ ግንኙነት**

**1.6.1 ኢትዮጵያ ለአፍሪካ ሀገራት ያደረገችው አስተዋፅኦ**



ሥዕል 1.3 ኢትዮጵያ የውጭ ግንኙነት ውል ስትፈራረም

- ከዚህ በላይ ከሚታዩት ፎቶዎች ምን ትረዳላችሁ?
- ኢትዮጵያ ለአፍሪካ ሀገራት ስላደረገችው አስተዋፅኦ የምታውቁትን ያህል ጥቀሱ።

ኢትዮጵያ በቅኝ ግዛት ሥር የወደቁ የአፍሪካ ሀገሮችን ከቅኝ ተገዢነት እንዲለቀቁ ምሳሌ ሆናለች። ሠላምን በማስከበር ተግባርም በአህጉሪቱ ውስጥ በስፋት በመሳተፍ አስተዋጽኦ አበርክታለች። ለነፃነት በተደረገው የአፍሪካውያን ትግል ወቅት የነፃነት ኃይሎች በኢትዮጵያ ውስጥ ወታደራዊ ሥልጠና እንዲያገኙ በማድረግና የሠራዊት ድጋፍ በመስጠት ረድታለች።

በአፍሪካ በሠላም ማስከበር እንቅስቃሴዎች ውስጥም ከፍተኛ ሚና እየተጫወተች ትገኛለች። ከዚህም በተጨማሪ የኢትዮጵያ የሠላም አስከባሪ ሠራዊት የተባበሩት መንግሥታት ድርጅት የሰላም ተልዕኮ አጋር በመሆን በኮንጎ፣ በሩዋንዳ፣ በቡርንዲና በላይቤሪያ እየተወጣ ያለውን አኩሪ ተልዕኮ መጥቀስ ይቻላል።

የኢትዮጵያ ሠራዊት በሰላም ማስከበር ተልዕኮ መሳተፍ ብቻ ሳይሆን በየሄደባቸው ሀገሮች በጦርነት የተፈናቀሉ ዜጎችን መልሶ በማቋቋምና በመደገፍ ከፍተኛ አስተዋፅኦ እያደረገ ነው። ይህም ኢትዮጵያ የምትኮራበት የሠላምና የልማት ተልዕኮ ያነገበ ሠራዊት እንዳላት ያሳያል። በአጠቃላይ በ1950ዎቹ በኮሪያ የሠላም አስከባሪ ኃይል አሰማርታ ኢትዮጵያን ብቻ ሳይሆን አፍሪካውያን የሚኮሩበትን አመርቂ ተልዕኮ ፈፅሞ መመለሱ ይታወቃል። ይህም በራሱ የኢትዮጵያን ተቀባይነትና ለሠላም እና ለአፍሪካ መረጋጋት ያላትን ቁርጠኝነት የሚያሳይ ተጨባጭ ተግባር ነው።

**መልመጃ 15**

**?** የሚከተሉትን ጥያቄዎች በቡድን በመከፋፈል ለእያንዳንዱ የተለያዩ ምንጮችን በመጠቀም (ቤተመጻኦት፣ የታሪክ መምህር፣ ወዘተ.) ከሁለት ገፅ ያልበለጠ ዘገባ አቅርቡ፡፡

1. የኢትዮጵያ ሠራዊት ከሕገ-ገብ በፊት ሠላም ለማስከበር የዘመተበትን አንድ ሀገርም ረጡና ለሚከተሉት ጥያቄዎች ምሳሌ ያካተተ ፅሁፍ አዘጋጁ፡፡
  - ሀ) የዘመተበት ወቅት መቼ እንደነበር፣
  - ለ) ያከናወናቸው ዋና ዋና ተግባራት ምን ምን እንደነበሩ፣

**የምዕራፍ ማጠቃለያ**

የዲሞክራሲ ሥርዓት በርካታ መሠረታዊ መርሆዎች አሉት። ዋና ዋናዎቹ ነፃ የፖለቲካ ሥልጣን ውድድር፣ የሕግ የበላይነት ግልጽነትና ተጠያቂነት ናቸው።

ልዩነቶችን ማቻቻል አብሮ ሰመናር ከፍተኛ ጠቀሜታ አለው። ልዩነቶችን ማቻቻል በየትኛውም ቦታ እና በማንኛውም ጊዜ የሰው ልጅ በልዩነቶች ውስጥ አንድነት ፈጥሮ በሠላምና በፍቅር አብሮ መኖር እንዲችል ያደርጋል።

የፌደራል መንግሥት የሚያከናውናቸው በርካታ ተግባራት አሉት። ዋና ዋናዎቹ ሕገመንግሥቱን መጠበቅና መከላከል፣ የሀገርና የሕዝብ የመከላከያና የደህንነት እንዲሁም የፌዴራል መንግሥት የፖሊስ ኃይል ማደራጀትና መምራት፣ ብሔራዊ ባንክን ማስተዳደር፣ ገንዘብ ማተም፣ መበደር፣ የውጭ ምንዛሪና የገንዘብ ልውውጥን መቆጣጠር፣ የውጭ ግንኙነት ፖሊሲን መወሰን፣ የአየር፣ የባቡር፣ የባሕር መጓጓዣ፣ የፖስታና የቴሌኮሙኒኬሽን አገልግሎቶች ማስፋፋት፣ ወደ ሀገር የመግቢያና የመውጫ ጉዳዮችን ስለ ስደተኞችና ስለ ፖለቲካ ጥገኝነት መወሰን ናቸው።

የክልል ብሔራዊ መንግሥታት የሚያከናውናቸው በርካታ ተግባራት አሏቸው። ዋና ዋናቸው ራስን በራስ ማስተዳደርን ዓላማ ያደረገ ክልላዊ መስተዳደር ማዋቀር፣ የሕግ የበላይነት የሰፈነበት ዲሞክራሲዊ ሥርዓት መገንባት፣ የክልል ሕገመንግሥትና ሴሎች ሕጎችን ማውጣት፣ የክልሉን የፖሊስ ኃይል ማደራጀት፣ መምራት፣ የክልሉን ሰላምና ፀጥታ ማስጠበቅ ናቸው።

ዲሞክራሲያዊ መንግሥት ሶስት የሥልጣን አካላት አሉት። ይህ በመሆኑም የፌዴራል መንግሥቱም ሆነ የክልል መንግሥታት በየደረጃቸው ሕግ አውጪ፣ ሕግ አስፈፃሚ እና ሕግ ተርጓሚ አካላት አሏቸው።

ኢትዮጵያ በምትከተለው የውጪ ግንኙነት የአፍሪካ ሀገራት ከቅኝ ግዛት እንዲላቀቁ ከፍተኛ ጥረት ከማድረግም በላይ በሠላም ማስከበር ተግባር ውስጥ በንቃት በመሳተፍ በርካታ የማይናቁ አስተዋፅኦች አበርክታለች።



**የምዕራፍ ቁልፍ ቃላት**

- ፌዴራላዊ፣** ራሳቸውን በራሳቸው በሚያስተዳድሩ የክልል መንግሥታት ሕብረት የተዋቀረ መንግሥት።
- ዲሞክራሲያዊ፣** ከፍተኛ የመንግሥት ሥልጣን የሕዝብ የሆነበትና ሥልጣኑም ሕዝቡ በነፃ በመረጣቸው ተወካዮች አማካይነት ተገባራዊ የሚሆን።
- ሪፐብሊክ፣** በሕዝብ ምርጫ የተመሠረተ መንግሥት።
- የፕሮቶኮል ስምምነት፣** በሀገሮች መካከል የሚደረግ የትምህርት፣ የባህል፣ የኢኮኖሚ፣ ወዘተ ስምምነት።
- ሳንሱር፣** የፅሁፍና የኤሌክትሮኒክስ መልዕክቶች ለሕዝብ ከመቅረባቸው በፊት በፖለቲካና በሞራል በኩል የሚያስከትሏቸው ችግሮች እንዳሉ ለማጣራት የሚደረግ ቅድመ ምርመራ ወይም ቁጥጥር።



**የምዕራፍ የክስሳ ጥያቄዎች**

**ቀጥሎ የቀረቡትን የክለሳ ጥያቄዎች በደብተራችሁ ላይ ገልብጣችሁ ሥሩ።**

**I. የሚከተሉት ዓረፍት ነገሮች ትክክል ከሆኑ «እውነት» ስህተት ከሆኑ «ሀሰት» በማለት መልሱ።**

1. በዴሞክራሲ ሥርዓት በሥልጣን ላይ ያሉ መሪዎች በምርጫ መሸነፍን በፀጋ ይቀበላሉ።
2. በዴሞክራሲያዊ ሥርዓት ውስጥ በሕይወት የመኖር መብት በምንም ምክንያት ገደብ አይጣልበትም።
3. በዴሞክራሲ ሥርዓት ውስጥ ሰዎች ለፈለጉት ሕጋዊና ሰላማዊ ዓላማ ሁሉ መሰባሰብ ይችላሉ።
4. ልዩነቶችን ማቻቻል አንዱ የሌላውን አመለካከት በአክብሮት መቀበል፣ መተሳሰብ፣ መተባበር እንዲኖርና ሠላምና ፍቅር እንዲሰፍን ይረዳል።
5. የውጭ ግንኙነት ፖሊሲን መወሰን፣ ፖሊሲውንም ማስፈፀም፣ ዓለም አቀፍ ስምምነቶችን መዋዋልና ማፅደቅ የክልል መንግሥት ተግባር ነው።

**II. በ “ስ” ሥር የተዘረዘሩትን በ “ሀ” ሥር ካሉት ሥር አዛምዱ።**

**ሀ**

**ስ**

- |  |                       |
|--|-----------------------|
| 1. የዴሞክራሲያዊ ሥርዓት የሚቆምበት ምሰሶ፤           | ሀ) የሕግ በላይነት።         |
| 2. በማሕበር የመደራጀት መብት፤                   | ለ) የግለሰብ ሰብዓዊ መብት።    |
| 3. በሠላማዊ መንገድ የመሰብሰብ መብት               | ሐ) የቡድን ሰብዓዊ መብት።     |
| 4. የሃይማኖት መብት፤                         | መ) የግለሰብ ዴሞክራሲያዊ መብት። |
| 5. የብሔሮች፣ የብሔረሰቦች ራስን በራስ የማስተዳደር መብት፤ | ሠ) የቡድን ዴሞክራሲያዊ መብት።  |
| 6. ሀሳብን በነፃ የመግለፅ መብት፤                 |                       |
| 7. በሕይወት የመኖር መብት፤                     |                       |

**III. ለሚከተሉት ጥያቄዎች ትክክለኛ የሆነውን መልስ ምረጡ።**

1. ባለሥልጣናት የሚያሳልፉት ውሳኔ የሕዝብን እንጂ የእነርሱን ፍላጎት የሚያንፀባርቅ መሆን የለበትም የሚለው መርህ የትኛው ነው?
 

ሀ) ግልፅነት፤	ሐ) የሕግ የበላይነት፤
ለ) ተጠያቂነት፤	መ) ሁሉም ልክ ነው።
2. የፌደራል መንግሥት ሥልጣንና ተግባር ያልሆነው የቱ ነው?
 

ሀ) ገንዘብ ማተም፤
ለ) ብሔራዊ ባንክን ማስተዳደር፤
ሐ) የቴሌኮሙኒኬሽን አገልግሎቶችን ማካሄድ፤
መ) ከልሎችን መምራት።



- 3. ልዩነቶችን ማቻቻል ለምን ይጠቅማል?
  - ሀ) የእርስ በእርስ ግንኙነት ለማዳበር፤
  - ለ) በጋራ ውጤታማ ሥራ ለመስራት፤
  - ሐ) በልዩነቶች ውስጥ አንድነትን ፈጥሮ በሰላም ለመኖር፤
  - መ) አለመግባባቶችን በሰላማዊ መንገድ ለመፍታት፤
  - ሠ) ሁሉም መልስ ነው።

**IV. የሚከተሉትን ባዶ ቦታዎች በትክክለኛ ቃል ወይም ሀረግ ጡሱ።**

- 1. ዋና ዋናዎቹ የዲሞክራሲያዊ ሥርዓት መርሆዎች \_\_\_\_\_፣ \_\_\_\_\_ እና \_\_\_\_\_ ናቸው።
- 2. ሦስቱ የመንግሥት የሥልጣን አካላት \_\_\_\_\_፣ \_\_\_\_\_ እና \_\_\_\_\_ ናቸው።

**V. የሚከተሉትን ጥያቄዎች ባጭሩ መልሱ።**

- 1. ሦስቱ የመንግሥት የሥልጣን አካላት እነማን ናቸው? የመንግሥት የሥልጣን አካላት ሦስት መሆናቸው ፋይዳው ምንድን ነው? በምሳሌ አስረዱ።
- 2. የፌደራል መንግሥትንና የክልል መንግሥታትን ተግባራት አነጻጽሩ።

